VALTAKUNNANSYYTTÄJÄNVIRASTO 3.4.2018 Dnro 23/61/18

Lakivaliokunta
LaV@eduskunta.fi

Lakivaliokunnan lisälausuntopyyntö 22.3.2018

HE 9/2018 vp Hallituksen esitys eduskunnalle EU:n yleistä tietosuoja-asetusta täydentäväksi lainsäädännöksi

Pyydettynä lisälausuntona Valtakunnansyyttäjänvirasto esittää seuraavaa.

1. Tietosuojarikoksen tunnusmerkistö

Yleisen tietosuoja-asetuksen seuraamusjärjestelmä nojautuu voimakkaasti hallinnollisiin seuraamuksiin. Nykyinen tietosuojaa koskeva seuraamusjärjestelmä on puolestaan painottunut vahvasti rikosoikeudelliselle puolelle. Henkilörekisteririkoksen rangaistussäännös on laaja ja valtaosa siinä mainituista teoista tulee rangaistavaksi yleisen tietosuoja-asetuksen 83 artiklan perusteella. Sen vuoksi henkilörekisteririkos on esitetty poistettavaksi ja korvattavaksi rajatummalla tietosuojarikoksella. Rajaus estäisi kaksoisrangaistavuuden.

Koska yleisen tietosuoja-asetuksen tavoite on yksilön oikeuksien lujittaminen, Valtakunnansyyttäjänvirasto esittää vielä harkittavaksi, että hallinnollinen sanktiojärjestelmä ja rikosoikeudellinen seuraamusjärjestelmä voisivat toimia myös rinnakkain ne bis in idem -periaate huomioiden. Kaksoisrangaistavuuskielto kohdistuu luonnolliseen henkilöön. Oikeushenkilölle asetettu hallinnollinen seuraamus ei estä sitä, että luonnollisen henkilön rikos voidaan tutkia ja rangaista. Näin toimitaan verotuksessa, arvopaperimarkkinoilla, rakentamisessa ja ympäristöasioissa. Mikäli tähän päädytään, uudet rangaistussäädökset tulisi valmistella erikseen ja tässä vaiheessa tyytyä vain välttämättömien täydennysten tekemiseen nykysäännöksiin.

Rikoslain 38 luvun uuden 9 §:n 1 momentti on siten tulkinnanvarainen, että siitä on vaikea saada selville, ketä se koskee. Perustelujen mukaan rangaistussäännöstä sovellettaisiin vain, jos luonnollinen henkilö toimisi muuna kuin rekisterinpitäjänä tai henkilötietojen käsittelijänä. Esimerkkinä mainitaan rekisterinpitäjän palveluksessa

Osoite Lintulahdenkuja 4 00530 Helsinki
Puhelin 029 562 0800
Sähköposti vksv@oikeus.fi
www.vksv.fi

oleva henkilö (tietosuoja-asetuksen 29 artikla). Epäselväksi jää, koskeeko säännös myös ulkopuolista henkilöä ja millä tavalla hän toteuttaisi tunnusmerkistön mukaisen teon.

Henkilötietojen käsittelyä koskevalla muulla lailla tarkoitettaneen esim. poliisin, rajavartiolaitoksen ja tullin henkilötietolakeja. Mikäli näin on, nuo lait tulisi mainita säännöksessä.

Pykälän 2 momentissa ketään ei rajata pois. Pykälä koskisi rekisterinpitäjiä, henkilötietojen käsittelijöitä, heidän palveluksessaan olevia henkilöitä sekä ulkopuolisia henkilöitä. Tekotapana viitataan 1 momentissa mainittuihin säädöksiin ja niissä säädettyyn toimintaan henkilötietojen käsittelyn turvallisuudesta. Käsittelyn turvallisuutta koskevat pykälät, joiden loukkaus toteuttaisi rikoksen, tulisi mainita siitäkin huolimatta, että se johtaa kasuistiseen lainsäädäntötekniikkaan. Muussa tapauksessa pykälä tulee muotoilla uudelleen.

Yleisen tietosuoja-asetuksen ja tietosuojalain voimaan tullessa kumotaan mm. henkilötietolaki, jossa on säädetty henkilörekisteri-rikkomuksesta. Esitys tarkoittaa siis henkilötietojen suojaan kohdistuvaa dekriminalisointia. Rikoslain vakiintuneen rakenteen mukaisesti myös tietosuojarikoksissa tulee olla perusrikosta lievempi ja törkeämpi tekomuoto.

1. Itsekriminointisuoja

Itsekriminointisuoja eli myötävaikuttamattomuusperiaate liittyy rikoksesta epäiltyyn luonnolliseen henkilöön. Kenelläkään ei ole rikosprosessissa velvollisuutta myötävaikuttaa oman syyllisyytensä selvittämiseen. Rikoksesta epäillyllä on oikeus vaieta, oikeus olla tunnustamatta, oikeus olla todistamatta itseään vastaan eikä hänellä ole velvollisuutta pysyä totuudessa.

Yleisen tietosuoja-asetuksen 5 artiklan mukaan rekisterinpitäjän on järjestettävä henkilötietojen käsittely asetuksen mukaiseksi ja kyettävä osoittamaan se. Asetuksen 33 artiklan mukaan, jos tapahtuu henkilötietojen tietoturvaloukkaus, rekisterinpitäjän on ilmoitettava siitä ilman aiheetonta viivytystä toimivaltaiselle valvontaviranomaiselle (tietosuojavaltuutetulle), paitsi jos loukkauksesta ei todennäköisesti aiheudu luonnollisten henkilöiden oikeuksiin ja vapauksiin kohdistuvaa riskiä.

Henkilötietojen käsittelijällä on samanlainen velvollisuus tehdä ilmoitus rekisterinpitäjälle. Laiminlyönti voi tulla tietosuojavaltuutetun tietoon

myös tietosuojalain 36 §:n mukaiselta ilmoittajalta. Asetuksen 4 artiklan mukaan rekisterinpitäjä voi olla myös luonnollinen henkilö, samoin kuin henkilötietojen käsittelijä.

Lainsäädännöissämme on useita ilmoitusvelvollisuuksia, joiden laiminlyönnistä on säädetty rangaistus. Rikosoikeudellinen laiminlyönti edellyttää tahallisuutta ja itsekriminointisuoja tulee mukaan vasta rikostutkinnan aloittamisen jälkeen. Uutta nykytilanteeseen on se, että ensisijaisesti tietosuojavaltuutettu määrää tietoturvaloukkauksen ilmoittamatta jättämisestä hallinnollisen sakon.

Sellaisessa tilanteessa, jossa ilmoitusvelvollinen rekisterinpitäjä tai henkilötietojen käsittelijä on luonnollinen henkilö, tulee pohtia, ulottuuko itsekriminointisuoja tulevaisuudessa itsensä ilmiantamiseen, vaikka varsinaista rikostutkintaa ei vielä ole aloitettukaan.

Valtakunnansyyttäjä Raija Toiviainen

Neuvotteleva virkamies Virpi Jalkanen